

Korset og sommerfuglen

To streker i kryss. De kristnes symbol kunne knapt vært enklere, men korset rommer mye av kristendommens tenkning, mener domkirkeprest Valborg Orset Stene.

Tekst: Stine Frimann Foto: Kristianne Marøy

– Jeg synes det er fascinerende med ambivalensen rundt korset. Det at noe som på Jesu tid ble sett på som et skammens symbol, ble de kristnes tegn for seier. Og at vi har tatt noe som egentlig står for død og bruker det som symbol på liv, sier Valborg Orset Stene, fungerende ledende domkirkeprest i Oslo. Hun har skrevet kapitlet om påsken og korset i *Troshåndboka* som kom ut i fjor.

Korset er et av verdens aller mest kjente symboler. Over hele verden vil de fleste som ser et kors, umiddelbart forstå at det har med kristen tro å gjøre. Samtidig finnes det knapt et enklere symbol.

– Det er jo rett og slett to streker i kryss, men det rommer veldig mye av kristendommen, sier Stene.

– Som det at livet aldri går som en strak vei, det kommer alltid noe på tvers, hindringer og brudd. For menneskene rundt Jesus sto korset helt konkret for et voldsomt brudd. Alt det de trodde på endte brått i død, det var ikke slik noen hadde forestilt seg at det skulle gå. Når Gud skulle komme til verden, skulle jo den fortellingen handle om seier!

Latterliggjøring

Tre dager senere ble alt igjen endret for kretsen rundt Jesus. Historien endte ikke med døden likevel, og fortvilelsen ved

– Fordi vi vet at Gud identifiserer seg med de svake og de som lider, så vet vi at der hvor urett skjer, der er Gud, og der barmhjertighet skjer, er Gud.

Valborg Orset Stene,
domkirkeprest

korset ble snudd til håp. Men det skulle gå over 300 år før det ble vanlig for kristne å bruke nettopp korset som sitt kjennemerke. Andre brukte det imidlertid trolig om de kristne, og da var det ikke vennlig ment.

– I de tidlige katakombene kan man finne kors med eselhodet på. Esler var ikke akkurat et særlig anerkjent dyr. Korset med eselhode ble trolig brukt for å vise hvor latterlige de kristne var: «Se hvordan det gikk med dem». Dermed ble kanskje korset noe som ble hengende ved de kristne, selv om det var ment som latterliggjøring i starten.

Da den romerske keiseren Konstantin ble omvendt til kristendommen på begynnelsen av 300-tallet, valgte han nettopp korset som symbol for kristendom. Dermed snudde han det mange tenkte på som skamfullt eller latterlig til å bli et symbol på tro og seier. Konstantin erklærte også religiøs toleranse i hele det romerske riket, noe som betydde slutten på de voldsomme forfølgelsene av kristne.

– Før det kunne ikke kristne bruke tydelige symboler på hva de trodde på, det ville satt dem i livsfare. Isteden brukte de tegn seg imellom som nærmest var et kodespråk. Fisk var et vanlig symbol, det var noe de ganske enkelt kunne bruke uten at det ble lagt merke til. Samtidig hadde det en viktig symbolikk, blant annet ble det forbundet med fiskerne blant Jesu disipler, og flere av fortellingene om Jesus handler om fiske. I tillegg er bokstavene i det greske ordet for fisk et akronym for Jesus Kristus.

Flaut og fint

I vår tid er korset først og fremst symbolsk. For folk på Jesu tid var korsfestelser derimot noe helt konkret og reelt, som skjedde med mange flere enn Jesus.

– Korset var et redskap brukt til det aller verste, et skammens symbol. Det må ha vært mange berg og høyder hvor det sto kors. Det får meg til å tenke på Hans Børlis ►

– Jeg synes det er fascinerende med ambivalensen rundt korset. Det at noe som på Jesu tid ble sett på som et skammens symbol, ble de kristnes tegn for seier, sier Valborg Orset Stene, fungerende domprost i Oslo.

– Et enkelt kors rommer mye av den kristne tekningen. Orset Stene håper at korset kan minne oss om at Gud identifiserer seg med oss og vår lidelse. Og at vi dermed kan være ydmyke overfor andres lidelse.

◀ dikt *Seks tusen kors*, som handler om seks tusen fanger som ble korsfestet i år 71 f.Kr. Det viser samtidig hvordan Jesus identifiserer seg med menneskers lidelse, han delte skjebne med mange. Det er mange som lider og har lidd, og Jesus er i fellesskap med dette, forteller domkirkepresten.

I påsken arrangeres ulike typer korsvandring mange steder i verden for å minnes Jesu lidelse og død. I Oslo vandrer folk fra mange kirkesamfunn sammen rundt i gatene langfredag, bærende på et stort kors. Orset Stene var selv med på det en hutrende kald langfredag. Hun husker det som en litt pinlig og samtidig tankevekkende opplevelse.

– Jeg gikk i prestekjole og stola, med et stort skjerf godt rundt halsen. Det var iskaldt, men jeg kjente plutselig en varme. Var det kanskje skamrødmen som steg opp i meg? For når folk gikk forbi oss, kjente jeg på at jeg var litt flau over å være med i dette litt absurde opptoget. Jeg gikk og tenkte på at det må se rart ut med en liten flokk som sleper på et kors gjennom folketomme gater. Hvem er vi som går her med et kors og viderefører denne absurde historien? Det var rart, men også en viktig erfaring å kjenne på det, forteller hun.

For hele påskefortellingen om Jesus er også absurd, mener hun. Det at Guds sønn sleper et kors gjennom gatene, at han både er frelser og menneske, og går der og blir møtt av folks blikk på vei til korsfestelsen.

– Det er ting jeg som prest kan sitte på kontoret mitt og tenke på, men det ble så mye mer konkret og forståelig da jeg selv gikk der.

Samtidig synes hun korsvandring er en veldig fin måte å ta troen og liturgi med seg ut i gatene, der folk faktisk er. I påsken er det stille i bygatene, men en god del av dem som likevel er der, er gatefolket og andre som ikke har råd til å dra noe sted på påskeferie.

– Noe av det viktigste vi kan gjøre for å holde på påskebudskapet, er kanskje å holde på høytidsfølelsen og det særskilte med hver av påskedagene.

Valborg Orset Stene,
domkirkeprest

– Det er der vi som kirke bør være. Det å ta med Jesus ut i gatene gjør noe med oss, og med dem som ser det.

Ydmykhetens symbol

Opp gjennom historien har korset stått for kristen tro, for Jesu død og oppstandelse. Men det har også blitt brukt som symbol på makt og erobring, for eksempel under

korstogene, eller når noen har erobret nytt land og plantet et kors der. Orset Stene håper at korset i dag kan være et ydmykhetens symbol. Noe som kan minne oss om at Gud identifiserer seg med oss og vår lidelse. Og at vi dermed kan være ydmyke overfor andres lidelse, slik at korset ikke blir et seirende maktsymbol.

For i korset ligger også et protestbudskap, mener hun.

– Fordi vi vet at Gud identifiserer seg med de svake og de som lider, så vet vi at der hvor urett skjer, der er Gud, og der barmhjertighet skjer, er Gud. Det retter blikket vårt mot de svakeste, korset står ikke for makt.

Korset kan også gi trøst når mennesker opplever lidelse, usikkerhet eller er utstøtt. Det står for det menneskelige ved Jesus, og det at han også opplevde stor lidelse.

– Gud er sammen med oss. Men det betyr ikke at vi dermed bare får det godt. Når vi blir fratatt mye av det gode i livet, som mange har blitt under korona, så tenker vi kanskje lett at da har det gode forlatt meg. Altså Gud. Men det er heller motsatt. Jesus ropte på korset: «Min Gud min Gud, hvorfor har du forlatt meg.» Helt dit kom Guds egen sønn. Og det var ingen som hysjet på det ropet. Det var rå, brutal ærlighet. Det tok tre dager før ropet ble besvart. På samme måte kan vi også føle at det tar tid før våre rop besvares, men det ropet skal få lyde, sier hun.

Jesu offer på langfredag ble gjort i kjærlighet til oss. Ifølge Lukasevangeliet sier han også: «Om noen vil komme etter meg, da må han fornekte seg selv og hver dag ta sitt kors opp og følge meg.» (Luk 9,23) Men hva betyr det egentlig å ta sitt kors opp i dag?

– Vårt oppdrag å være med og videreføre den kjærligheten Jesus kom med, mener presten.

– Vi kan la oss inspirere av måten Jesus møtte mennesker på, han kom med et frigjørende perspektiv. Gud valgte å komme akkurat sånn, for å bringe tro, håp og kjærlighet til mennesker. Vi må orke å tenke at nå er det vi som bærer det prosjektet videre i verden. Menneskene tok ikke imot den kjærligheten Jesus kom med, de valgte å drepe den. Kjærlighet møter alltid motstand i verden, men det er et kall til oss å videreføre den, sier hun.

Andre viktige påskesymboler

I jula velger mange å gå på julegudstjeneste, pynte med engler og synge kristne julesanger, uansett om de er vante kirkegjengere eller ikke. Påsken har derimot for mange blitt mer løsrevet fra det kristne budskapet, og forbindes for mange mest med påskekrim, fjellturer og påskeegg.

– Av påskens sanger er det vel bare *Påskemorgen slukker sorgen* som folk mer eller mindre kjenner til. Det er bare sånn det er, den kirkelige tradisjon har ikke fått det samme festet. Men noe av det viktigste vi kan gjøre for å holde på påskebudskapet, er kanskje å holde på høytidsfølelsen og det særskilte med hver av påskedagene. Jeg blir rørt når jeg ser at det står på døra til restauranter at de holder stengt fordi det er langfredag, og at butikker holder stengt.

Dessuten synes hun det er fint å hente fram igjen viktige påskesymboler. For eksempel sommerfuglen.

– Det slo meg i påsken i fjor. Plutselig så jeg en sommerfugl, påskegul og strålende. Jeg tenkte det var veldig rart. Bakken var brun ute, det var jo alt for tidlig, men der var den. Og jeg begynte å tenke på det.

Sommerfuglen er et gammelt symbol på oppstandelse i tre stadier. Larven symboliserer Jesu liv på jorda, kokongen symboliserer døden og graven, og så sprenge kokongen og sommerfuglen springer ut i alle sine vakre farger som symbol på det evige liv.

– Sommerfuglen er et gammelt symbol på oppstandelse i tre stadier.

Valborg Orset Stene,
domkirkeprest

– Den har blitt glemt, i kirkekunsten er den nesten ikke å se. Men Håkon Gullvåg har tatt det litt opp i sin kunst. Han hadde en utstilling i domkirken for to år siden hvor det var en stor kube med sommerfuglmotiv som hang fra taket som det første man så nå man kom inn, det var mektig. Jeg synes det er fint å hente fram igjen slike glemte symboler og jeg vil slå et slag for sommerfuglen! ■